

Badatelského přínosu pro dějiny státu a práva, který vzešel z životního díla pracovníků zachycených v této stati, váží si všechna naše právněhistorická obec. Neboť je nám jasné, že dnešní pracovníci, ať jde o otázku jakoukoli, nemohou opomíjet vědecký odkaz, který zůstavily generace předchozí. V tom smyslu i nejstarší „jubilanti“, dávno odešli, jsou stále mezi námi. Vděčně jich vzpomínáme. A těm, z jejichž živé spolupráce se každodenně těšíme, přejeme do dalších let hodně zdraví, pracovní pohody a úspěchů.

Václav Vaněček

## Rozprava o právní romanistice

Katedra dějin státu a práva právnické fakulty KU uspořádala za předsednictví prof. Vaněček v dubnu 1964 další ze svých rozprav, věnovaných závažným problémům vědeckého bádání o dějinách státu a práva. Podnětem k projednávání otázek dějin římského práva byl pokus o nové tradování historického vývoje římského státu a práva, který v některých svých partiích, vypracovaných profesorem Turečkem (Soukromé právo římské, Římské občanské právo procesní, Trestní právo římské hmotné i procesní), přinesla nová učebnice Dějiny státu a práva ve starověku (Orbis 1963).

Úvodní slovo k celé rozpravě přednesl jeden ze spoluautorů učebnice doc. dr. J. Kincl (redaktor učebnice prof. J. Tureček se na zasedání omluvil), který zdůraznil především pedagogické poslání římského práva v rámci výuky na právnických fakultách a upozornil na skutečnost, že římské právo je přednášeno, i když ne vždy stejným způsobem a souvislostech ve všech evropských socialistických zemích, vyjma NDR. Docent Kincl rovněž vysvětlil nezbytnost umístění výkladu o římském právu do celkového systému dějin státu a práva ve starověku, jako jejich nedílné součásti. Vedle svého pedagogického poslání má však římské právo i své specifické problémy vědecké. V naší právněhistorické vědě je to především nutnost vypracování nové marxistické koncepce i přehodnocení dosavadních výsledků vědy buržoazní. Tento úkol plní právní vědy v socialistických státech nestejnou měrou. Pokus o nový výklad římského práva, který podnikl profesor Tureček v učebnici Dějiny státu a práva ve starověku je pozoruhodný především v tom, že podstatným, ba téměř jediným východiskem je dílo Gaiovo a představuje tak vlastně parafrázi Gaiových výkladů. I když tento způsob je problematický a ke Gaiovi má řada významných badatelů výhrady, stojí přece za úvahu, zda tento způsob výkladu římského práva není použitelný. První zkušenosti s používáním učebnice v pedagogickém procesu podle sdělení docenta Kincla jsou prozatím neuspokojivé. Výuka římského práva naráží totiž více ještě než ostatní vědní disciplíny na nedostatečnou předběžnou přípravu posluchačů, projevující se zvláště v jejich chatrných znalostech jazykových, obecně historických apod. Ostatně obtížný je i sám systém učebnice, který v tomto ohledu klade na posluchače vysoké nároky.

V závěru svého úvodního výkladu vyzval docent Kincl přítomné, aby se zaměřili především na otázky výkladu římského práva. Podle jeho názoru by tento výklad měl být syntetisující a nikoli dogmatický. Prvním problémem, který je třeba řešit, je otázka historického pojetí výkladu římského práva. Další otázkou by měl být rozbor kladů a záporů Turečkovy vědecké metody a její pedagogické účinnosti a posouzení, nakolik jeho výklad drží krok se světovým vývojem romanistiky.

V bohaté diskusi vystoupila řada přítomných, kteří se zaměřili na jednotlivé vytyčené problémy. Diskusi k obecným otázkám právní romanistiky zahájil docent Bartošek, který uvedl, že podle jeho názoru by se měla nová marxistická romanistika prosazovat ve stálém ideologickém boji s buržoazní vědou, která má sice určité výhody získané staletým vývojem, avšak marxismus naproti tomu může využít svých předností spočívajících zejména v důsledné aplikaci dialektického a historického materialismu na dějiny římského práva. K systému výkladu nové učebnice byla vznesena řada dotazů i připomínek. Dr. Kejř uvedl řadu nepřesností obsažených v textu, které snižují váhu učebnice. CSc. K. Malý upozornil, že zvolení Galova systému za základ výkladu římského práva ochuzuje zřejmě učebnici o dosavadní bohaté výsledky vědeckého zkoumání římského práva. Tuto skutečnost konstatovala i dr. Železková, která vytýká profesoru Turečkovi opomenutí výkladu o tzv. vulgárním právu římském. Podobného názoru byl i dr. Procházka, který odmítl celkovou koncepci Turečkova díla jako zastaralou a neodpovídající současnému stavu vývoje vědy.

Dr. Poláček ve svém diskusním příspěvku zdůraznil, že nehledě na některé věcné chyby, splňuje podle jeho názoru partie o římském právu své poslání jako učební pomůcka. Ovšem ve srovnání se světovým vývojem této vědní disciplíny je výklad v učebnici obsažený opravdu „svérázný“. Vědecká měřítká na tyto partie by bylo sotva možno klást, zvláště když učebnice nenavazuje a programově nesleduje mezinárodní vědeckou romanistickou publicistiku.

Obširnou kritiku přednesl v další rozpravě docent Bartošek, který i při uvážení základních obtíží při zpracování učebnice, která se pokouší o nový výklad, odmítá koncepci profesora Turečka v celém rozsahu. Docent Bartošek se podrobně zaměřil hlavně na zásadní námitky proti systematické díla a polemizoval s pokusem profesora Turečka učinit z Gala vrcholnou autoritu. Domnívá se, že východiskem výkladu by mělo být hledisko historické a vidí těžiště v periodisaci římského práva. Vytýká autorovi i zbytečně silná slova, která mají nahradit vlastní vědecký třídní rozbor římského práva. V některých partiích spisu — např. o mentalitě otrokářů, římské morálce apod., vidí dokonce náběhy k idealistickému výkladu. Docent Bartošek se přimlouval za odborný romanistický obsah učebnice, který by neopomněl současnou světovou romanistickou produkci a který by se zároveň vyvaroval popisnosti a nerovnoměrného rozvržení látky.

Docent Kínci ve svém diskusním příspěvku upozornil na výjimečnou situaci naší právní historie při zpracování učebnice. Zatím co ve všech ostatních vědních oborech jsou učebnice upraveny dle pravidel syntetisujícím podáním důležitých vědeckých výsledků a zkoumání, vede pedagogická nezbytnost jak u nás, tak i v SSSR, Bulharsku, Polsku a jinde k urychlenému vypracování učebnic, které ovšem ani zdaleka nemohou být pokládány za konečné a definitivní.

Na tuto stránku problému upozornil také předsedající — profesor V. Vaněček. Podle jeho názoru to byla především pedagogická nutnost, která si vynutila vytváření syntéz a obecně orientovaných výkladů pro posluchače. Proto není možno učebnici přikládat ten význam, který jim dává část kritiky. Podle jeho názoru jde o novou stavbu bez analogií a odporující zatím našim představám. Je otázkou, zda bude možno na této koncepci stavět dále. Podle jeho názoru zdá se mu celá učebnice, včetně římského práva pozoruhodná jako celek. K názoru profesora Vaněčka vyjádřil se souhlasně i docent Poláček, který se domnívá, že po přepracování by bylo možno partie o římském právu dále používat. Vydání učebnice jako pokusu o přehled dějin starověku považuje za záslužný

čin autorův i nakladatelství. Dr. Procházka srovnal ve svém diskusním příspěvku učebnici starověku a učebnici dějin státu a práva v ČSSR. Zdá se mu, že na partii o římském právu je patrna autorova zřetelně nedostatečná předběžná vědecká erudice a nedostatečný vlastní vědecký výzkum v oblasti římského práva. Jeho diskusní příspěvek vyzněl v požadavek rozšíření personální základny marxistické romanistiky u nás.

K dalšímu problému výkladu o římském právu obsaženého v učebnici — k římské koloniální soustavě — diskutoval dr. Doležal. Pro své anachronické pojetí tato partie podle jeho názoru do učebnice vůbec nepatří a zbytečně desorientuje posluchače tím, že modernisuje historické pojmy. Římské kolonie se zdaleka nemohou srovnávat s pojmy, kterých používáme při charakteristice koloniálních soustav imperialistického stadia vývoje kapitalismu.

Na obranu výkladu učebnice o římském právu vystoupil za nepřítomného autora dr. Balík. Polemisoval s kritikou učebnice v jednotlivostech i celkově a zdůraznil zvláště naléhavou potřebu vypracovávání učebnice světových dějin státu a práva. Jako autor partie o římských koloniích vyjádřil svůj nesouhlas s názorem dr. Doležala a zdůraznil, že Řím bez svých kolonií by se nemohl stát světovou velmocí.

Diskusi shrnul předsedající profesor Vaněček. Průběh diskuse ukázal na užitečnost bezprostřední výměny názorů o zásadních problémech. Z rozpravy vyplynula řada úkolů jak pro čs. právní historii jako celek, tak i pro jednotlivá právně historická pracoviště. Pro katedru dějin státu a práva je to zvláště nutnost zpracovat výsledky jednání a vyvodit z nich důsledky pro práci vědeckou i pedagogickou. Diskuse přinesla podněty i pro právněhistorickou komisi při kolegiu státu a práva ČSAV, a pro nakladatelství Orbis, které se vydání i propagace učebnice věnovalo s nevšední péčí. Náměty vyslovené v diskusi, které vyznívají v požadavky rozvoje marxistické právní romanistiky bude třeba plnit dlouhodobě. Diskuse tak ukázala cestu i za cenu určité ostré kritiky, která je však k rozvoji vědeckého poznání nezbytná.

Karel Malý

## Rozprava o problematice dějin státu a práva slovanských národů

Pracovní formy našich právních historiků byly v r. 1964 obohaceny zásluhou katedry dějin státu a práva Karlovy university o rozpravy pražských pracovníků k určitým konkrétním zvláště aktuálním tématům. Na prvním zasedání tohoto druhu, jež se konalo v pátek 28. února 1964, přednesl Vladimír Procházka základní téze k námětu *Základní problémy „slovanského práva“*.

Pod zkráceným názvem „slovanské právo“ se rozumí podle jeho slov výklad dějin státu a práva slovanských národů. K oživení tohoto oboru v nynější době přispěje jistě i zřízení historické sekce na 5. mezinárodním kongresu slavistů a zejména navrhované zřízení komise pro srovnávací dějiny společenských a právních institucí v jejím rámci.

1. V oblasti koncepce slovanského práva se nejnověji uplatňuje spíše omezující tendence kritická. Je to poslední stupeň již stoletého vývoje této vědní disciplíny, která ve shodě s celkovým vývojem srovnávací historiografie (ale nikoli v bezprostředním navázání na něj) prodělala vývoj ve třech vlnách romantických